

ПЕРСПЕКТИВИ ЖИТОМИРСЬКОЇ У ВИРОБНИЦТВІ ОРГАНІЧНОГО МЕДУ

В. М. П'ясківський, к. с.–г. н., доцент,

Т. В. Вербельчук, к. с.–г. н., доцент

С. П. Вербельчук, к. с.–г. н., доцент,

Житомирський національний агроекологічний університет

Бджільництво має багатовікову історію і є одним з найдавніших промислів, яким займалася людина. Україна – одна з провідних держав світу, яка має розвинуте бджільництво, що забезпечує запилення ентомофільних сільськогосподарських культур, виробництво меду, воску та іншої продукції бджільництва для потреб населення, харчової, медичної, хімічної та інших галузей. Україну в світі визнають як батьківщину культурного бджільництва, заснованого працею П.І. Прокоповича.

У світі зростає зацікавленість у безпечних продуктах харчування. Продукція сільського господарства, вироблена без застосування хімічних засобів, мінеральних добрив, шкідливих кормових добавок – це не тільки збереження чистоти довкілля, відновлення родючості ґрунтів, а і здоров'я людини [2, 7, 8, 9, 12].

Аналіз структури виробленого в Україні меду свідчить, що основна частка його припадає на соняшниковий мед (65%). На мед, в т. ч. той що може бути вироблений в поліській зоні припадає: різнотравний – 20 %, гречаний – 4 %, інші – 3 % [6]. Будучи на позиції лідера в Європі з виробництва меду та обіймаючи третє світове місце (67,8 тис. т) за експортом, держава подає обнадійливі перспективи по експорту та валютних надходжень (133 млн. доларів).

В Україні на 2017 рік налічується 4 млн. 710 тис. бджолосімей, виробляється 6,4 % світового виробництва. Дозвіл на експорт меду в Україні має 68 виробників та переробників. Найбільша частка експорту (75 %) припадає на Польщу та Німеччину.

Природні умови Житомирщини є сприятливими для розвитку бджільництва. Різноманітність природної лісової рослинності, великі масиви лісів, лук, боліт, заплав та заповідного фонду робить поліську зону перспективною для розвитку органічного бджільництва [4, 6, 8, 9, 10].

За площею Житомирська область займає 29832 км². Це п'яте місце серед регіонів України, та більше площ окремих держав (Вірменія, Ізраїль та ін.). Загальна площа земель сільськогосподарського призначення на території області складає 1 млн. 577,7 тис. га [13, 14].

В порівнянні з 2016 роком, в 2017 році індекс обсягу виробництва продукції рослинництва склав 107,3 %, в т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 100,6 %, у господарствах населення – 116,9 % [13]. За ініціативи обласної держадміністрації (ОДА) проведена інвентаризація земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що дало можливість збільшити їх частку на 7 %, а в абсолютних показниках прибавка склала 40 тис. га [14]. За повідомленням управління агропромислового розвитку Житомирської ОДА два роки поспіль Житомирщина є лідером в Україні з виробництва меду. Кожна сьома тонна українського меду вироблена в нашій області. «Бджільництво – це одна з перспективних галузей агропромислового комплексу Житомирщини. Завдяки комплексному підходу область вже 2 роки є лідером в Україні з виробництва меду. У розрахунку на одного жителя на Житомирщині виробляється близько 6,5 кг меду, тоді як на середньостатистичного жителя України – лише 1,4 кг», – Р. Кирилюк, начальник управління агропромислового розвитку Житомирської ОДА [13].

За статистичними даними, на початок 2017 року в області налічувалося 195,6 тисяч бджолосімей, що є найвищим показником в Україні. За минулий рік пасічники області зібрали більше 8 тис. тонн меду. Збільшення виробництва меду пов'язують зі збільшенням площ посівів гречки та соняшника. Посіяли у 2017 році в області гречку на площі 19,4 тис. га, що на 10,8 тис. га більше, ніж у 2016 році, соняшника – посіяно на 100,2 тис. га, що на 8,3 тис. га більше [13, 14].

Ліси, в т. ч. Поліської зони, суттєво менше піддавались впливу хімічних засобів захисту, в порівнянні з іншими сільськогосподарськими угіддями. Тому, в цілому, ліси з більшою ймовірністю можна розглядати як потенційні території для ведення органічного бджільництва. На лісових угіддях є менш затратним фінансово організувати виробництво.

Виникнення та становлення сфери органічного аграрного виробництва зумовлене світовими потребами збалансованого розвитку агроecологічної системи. Органічне виробництво – це цілісна система

господарювання та виробництва харчових продуктів в поєднанні зі збереженням біологічного різноманіття природи, високих стандартів належного утримання тварин, технологій виробництва продуктів виготовлених на процесах природного (органічного) походження та із природних речовин [4].

Світовим лідером виробництва і експорту органічного меду є Бразилія (близько 40 тис. т, до 20 тис. т експорт), Аргентина – 1300 т, Мексика – 1150 т. Активно цим шляхом йде Туреччина, яка виробляє більше 400 т органічного меду. Серед європейських країн особливими темпами розвивається органічне виробництво в Болгарії. Асоціація органічного бджільництва цієї держави за десятиліття суттєво розширилась і вже має у виробництві більше 45 тис. сімей [7]. Вірменія домоглася продажу органічного меду у Південну Корею.

Головними імпортерами органічного меду в світі є США, Японія і країни ЄС. До Німеччини органічний мед постачають 54 країни світу. Він складає 5% споживчого ринку [5, 7]. Зараз відзначаються особливо швидкі темпи зростання органічної продукції бджільництва. Вже відбулося два Конгреси (в Болгарії та Мексиці) з органічного бджільництва. На Конгресі Апімондії у Києві (жовтень 2013 року) відбувся круглий стіл з цього питання. В Туреччині (2017) теж розширили обговорення цих питань.

Виробництво органічного продукту починається з сертифікації землі. Перехідний період у органічному бджільництві передбачає не менше 12 місяців. У даний період до органічного бджільництва пред'являються більш ніж 20 основних показників якості вимог.

Основними статтями витрат в органічному бджільництві є сертифікація земель та пасік. Додатково – на технології з виробництва, використання органічного воску і вошини, цукру, витрати перехідного періоду тощо [11]. Затрати на органічний віск і вошину, цукор, приміщення тощо.

Визначено, що отримання меду допускається не з гніздових розплідних стільників, а тільки з надставкових (магазинних). Річний оборот стільників повинен становити 30–50 %. Перспективним для Полісся є впровадження технології виробництва елітного секційного, безвошинного меду, коли бджоли самостійно добудовують стільник від запропонованої їм вузької верхньої смужки вошини [11].

Високі вимоги до воску базуються на тому, що основне накопичення пестицидів, лікувальних препаратів, радіонуклідів, важких металів припадає на цю продукцію.

Для подальшого розвитку галузі бджільництва України необхідно вирішити певні проблеми, основними з яких є:

– недостатній рівень селекційно-племінної роботи, відсутність ефективного контролю щодо якості племінного матеріалу, що

виробляється суб'єктами племінної справи у бджільництві;

- зниження якості продукції за рахунок її контамінації через порушення вимог щодо використання ветеринарних препаратів (особливо антибіотиків) при лікування та профілактиці хвороб бджіл;

- недостатній рівень технологічної культури виробництва, переробки та фасування продукції з метою забезпечення контролю показників її якості відповідно до міжнародних вимог;

- отруєння бджіл пестицидами та отрутохімікатами через несвоєчасне повідомлення про їх використання та порушення технологічних режимів обробки ентомофільних сільськогосподарських рослин.

Подальший розвиток галузі бджільництва повинен бути направлений на технологічну модернізацію виробництва, його переходу до сучасних інноваційних технологій, які б забезпечували виробництво, переробку та фасування якісної та конкурентоздатної продукції; створення інфраструктури галузі з наявністю як великих промислових бджоло господарств так і дрібнотоварного виробництва, обслуговуючих кооперативів; підвищення рівня селекційно–племінної роботи та ветеринарного забезпечення.

Для забезпечення реалізації визначених пріоритетів необхідно:

- створити умови для технологічного переоснащення галузі шляхом пільгового кредитування виробників та державної підтримки по здешевленню обладнання, реманенту та витрат на ветеринарно–санітарне обслуговування;

- сформуванню розгалужену систему лізингу спеціалізованого технологічного обладнання для виробництва, переробки та фасування продукції бджільництва;

- посилити контроль за дотриманням ветеринарних та санітарних вимог щодо виробництва продукції, попередження та лікування хвороб бджіл;

- забезпечити дотримання плану породного районування бджіл України, збереження та репродукцію аборигенних бджіл в ареалах їх природного розселення;

- створити інформаційну базу даних щодо посівів ентомофільних сільськогосподарських рослин, їх медової та пилоквої продуктивності;

- стимулювання виробників, шляхом виділення державних дотацій, що забезпечить підвищення рівня якості продукції та впровадження сучасних систем управління якістю та безпечністю продукції.

Висновки.

1. Природно–кліматичні умови Житомирщини є сприятливими для виробництва меду. Кожна сьома тонна меду виробленого в Україні має походження з нашого краю.

2. Перспективним для Житомирщини є залучення для виробництва органічного меду заповідних та охоронних територій – заповідників «Поліський», «Древлянський», природних та лісових. Бджоловедення на охоронних землях є економічно дешевшим. Виробництво органічної продукції бджільництва на уже сертифікованих землях, чи створення тут органічних пасік, дає змогу здешевити сертифікацію шляхом кооперації дій виробників та можливості застосування системи «групової сертифікації».

3. Завданням сьогодення в галузі бджільництва, в т. ч. органічного – є розробка загальних і спеціальних нормативно–правових документів та адаптація їх до стандартів ЄС, імплементація їх у виробництво та суспільство, надання підтримки виробникам у формі низьких кредитних ставок, юридичної підтримки тощо.

4. Необхідно домогтися виходу на міжнародний ринок з медом, в т.ч. органічного, не як сировиною, а під власними українськими та поліськими брендами.

Список літератури

1. Постанова Ради Міністрів України «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження» від 30.03.2016 № 241 // Урядовий кур'єр від 14.04.2016. – № 71.

2. Бажин А. Обсяги виробництва видів меду в Україні / А. Бажин//Бджолярський круг: За рентабельну пасіку. – 2015. – № 3. – С. 40.

3. Гармашов В. В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В. В. Гармашов, О. В. Фомічова // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 7. – С. 11–16.

4. Кроки бджільництва України до ЄС та органічної продукції / В. М. П'ясківський, М. М. Кривий, С. П. Вербельчук, Т. В. Вербельчук // Мат. Міжнар. наук.–практ. конф. «Аграрна наука, освіта, виробництво : європейський досвід України» (17–18 листопада 2015 р). – Житомир. – 2015. – С. 376–381.

5. Лосев О. М. Розвиток органічного виробництва продукції бджільництва у світі та в Україні / О. М. Лосев, І. І. Головецький, Д. О. Білоус // Пасіка. – 2015. – № 11. – С. 2–4.

6. П'ясківський В. М. Походження та характеристика падевих медів лісової рослинності Полісся / П'ясківський В. М., Вербельчук Т. В.,

Вербельчук С. П. // Вісник ЖНАЕУ. – 2014. – № 2(44), т. 3. – С. 175–192.

7. П'ясківський В. М. Загрози бджільництву від неконтрольованого поширення ГМО / В. М. П'ясківський, Т. В. Вербельчук, С. П. Вербельчук // Органічне виробництво і продовольча безпека : [зб. матеріалів доп. учасн. V Міжнар. наук.–практ. конф.]. – Житомир : ЖНАЕУ, 2017. – С. 229–233.

8. П'ясківський В. М. Загрози та вимоги часу до безпеки продуктів бджільництва / В. М. П'ясківський, Т. В. Вербельчук, С. П. Вербельчук // Проблеми та шляхи інтенсифікації виробництва продукції тваринництва : доп. міжнар. наук.–практ. конф., 23–24 березня 2017 року. – Дніпропетровськ, ДДАЕУ, 2017. – С. 100–103.

9. П'ясківський В. М. Через WBP (НПП) до підвищення безпечності та експортного потенціалу продукції бджільництва / В. М. П'ясківський, С. П. Вербельчук, Т. В. Вербельчук // Вісник СНАУ. Серія: Тваринництво. – 2017. – Вип. 5/2 (32). – С. 123–128.

10. Соломаха Т. Д. Медоноси України / Т. Д. Соломаха, А. М. Ілляш, В. А. Соломаха // Пасіка. – 1992. – № 4. – 282 с.

11. База даних статистики ФАО (Food And Agriculture Organization of the United Nations). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat3.fao.org/download/Q/QZ/E>.

12. Органічне виробництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>.

13. У результаті інвентаризації земель на Житомирщині посівні площі розширили на 40 тис. га [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.zt.gov.ua/u-rezultati-inventarizaczii-zemel-na-zhitomirshhini-posivni-ploshhi-rozshirili-na-40-tis-ga.html>.

14. Житомирщина 2 роки поспіль займає перше місце в Україні з виробництва меду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zhitomir.today/news/economic/zhitomirshchina_2_roki_pospil_zaym_aie_pershe_mistse_v_ukrayini_z_virobnitstva_medu-id22670.html.